

**O'QUV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING YOSHGA
BOG'LIQ XUSUSIYATLARI**

I.Mamadvaliyev

islombekmamadvaliyev5@gmail.com

Andijon qishloq xo'jaligi va
agrotexnologiyalar instituti talabasi

S.Saliyeva

Andijon qishloq xo'jaligi va
agrotexnologiyalar instituti o'qituvchisi

**AGE DEPENDENT CHARACTERISTICS OF STUDY SKILLS
DEVELOPMENT**

I. Mamadvaliyev islombekmamadvaliyev5@gmail.com

Student of Andijan Institute of Agriculture and Agro-Technology

S. Saliyeva

Teacher of Andijan Institute of Agriculture and Agrotechnologies

**ВОЗРАСТНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ УЧЕБНЫХ
НАВЫКОВ**

И. Мамадвалиев islombekmamadvaliev5@gmail.com

Студент Андижанского института сельского хозяйства и
агротехнологий

Салиева С.

Преподаватель Андижанского института сельского хозяйства и
агротехнологий

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'quv qobiliyatlarining yoshga bog'liq rivojlanish xususiyatlari rivojlanish psixologiyasi va pedagogika nuqtayi nazaridan tahlil qilingan. Unda maktabgacha yoshdan boshlab yuqori sinf

o'quvchilarigacha bo'lgan davrda bilish jarayonlari — diqqat, xotira, tafakkur, nutq va motivatsiyaning bosqichma-bosqich shakllanishi yoritilgan. Har bir yosh davrida o'quv qobiliyatlarining yetakchi psixologik mexanizmlari aniqlanib, ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, o'quv qobiliyatlarining rivojlanishiga ta'sir etuvchi biologik, ijtimoiy va pedagogik omillar ko'rib chiqilgan hamda amaliy metodik tavsiyalar berilgan. Maqola ta'lim tizimi xodimlari, pedagoglar va psixologlar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Abstract. In this article, age-related development characteristics of academic abilities are analyzed from the point of view of developmental psychology and pedagogy. It covers the gradual formation of cognitive processes - attention, memory, thinking, speech and motivation - from preschool age to high school students. The leading psychological mechanisms of learning abilities in each age period have been identified and their importance in the educational process has been revealed. Also, biological, social and pedagogical factors affecting the development of learning abilities were considered and practical methodical recommendations were given. The article is of practical importance for employees of the educational system, pedagogues and psychologists.

Абстрактный. В статье анализируются возрастные особенности развития академических способностей с точки зрения психологии развития и педагогики. Он охватывает постепенное формирование познавательных процессов — внимания, памяти, мышления, речи и мотивации — от дошкольного возраста до старшеклассников. Выявлены ведущие психологические механизмы способностей к обучению в каждом возрастном периоде и выявлено их значение в образовательном процессе. Также были рассмотрены биологические, социальные и педагогические факторы, влияющие на развитие способностей к обучению, и даны практические методические рекомендации. Статья

имеет практическое значение для работников системы образования, педагогов и психологов.

Kalit soʻzlar: oʻquv qobiliyati, rivojlanish psixologiyasi, maktabgacha yosh, boshlangʻich taʼlim, oʻsmirlik davri, intellektual rivojlanish, bilish jarayonlari, motivatsiya, kognitiv faoliyat, pedagogik yondashuv.

Key words: learning ability, developmental psychology, preschool age, primary education, adolescence, intellectual development, cognitive processes, motivation, cognitive activity, pedagogical approach

Ключевые слова: обучаемость, психология развития, дошкольный возраст, начальное образование, подростковый возраст, интеллектуальное развитие, познавательные процессы, мотивация, познавательная деятельность, педагогический подход.

Kirish

Insonning oʻquv qobiliyati — bu bilimlarni egallash, qayta ishlash, tahlil qilish hamda amaliyotda qoʻllashga boʻlgan psixologik imkoniyatlar majmuidir. Mazkur qobiliyatlar tugʻma potensial va orttirilgan koʻnikmalarning uygʻunlashuvi asosida shakllanadi. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogika fanlari shuni koʻrsatadiki, bola qobiliyatlarining tarkibi, sifati va dinamikasi turli yosh davrlarida sezilarli farq qiladi. Shu bois taʼlim jarayonini samarali tashkil etishda yosh xususiyatlarini chuqur tahlil qilish nihoyatda muhim. Oʻquv qobiliyatlarining yoshga bogʻliq rivojlanish qonuniyatlari har bir bosqichda dominant boʻladigan bilish jarayonlarini — diqqat, xotira, idrok, tafakkur, nutq, motivatsiya va ijtimoiy tajriba bilan chambarchas bogʻliqdir. Ushbu maqola oʻquv qobiliyatlarining ontogenez davomida qanday shakllanishi, qaysi omillar taʼsir koʻrsatishi va pedagogning ushbu jarayonda tutgan oʻrni haqida batafsil ilmiy tahlilni taqdim etadi.

Maktabgacha yosh davrida oʻquv qobiliyatlarining rivojlanishi (3–6 yosh) Maktabgacha davr inson rivojlanishidagi eng sezgir bosqichlardan biri hisoblanadi. Bu davrda bola ongining asosiy funksiyalari jadal ravishda

shakllanadi. Bilish jarayonlarining faollashuvi: - idrokning aniqligi oshadi; - xotiraning ixtiyorsiz turi ustun bo'ladi;- tasavvur kuchli rivojlanadi. Nutqning roli: - lug'at boyligi kengayadi; - grammatik tuzilma shakllanadi; - muloqot orqali ijtimoiy tajriba ortadi. Motivatsiya va qiziqishlar: O'yin faoliyati bilishga qiziqish va ijodkorlikni rivojlantiradi. 2. Boshlang'ich ta'lim yoshida o'quv qobiliyatlarining shakllanishi (7–10 yosh) Bu davrda bilish jarayonlari tizimli o'qish talablariga moslashadi.

Diqqatning rivojlanishi: - ixtiyoriy diqqat shakllanadi;- diqqatning barqarorligi ortadi. Xotira jarayonlari:- mantiqiy xotira rivojlanadi;- eslab qolish strategiyalari shakllanadi.Mantiqiy tafakkur: - sabab-oqibat munosabatlarini tushunish; - tushunchalar tizimining shakllanishi.Motivatsiya: - o'qituvchi shaxsiga bo'lgan emotsional munosabat kuchli motivdir. 3. O'rta maktab yoshida o'quv qobiliyatlarining rivojlanishi (11–14 yosh) Abstrakt tafakkur rivojlanadi, mustaqil fikr kuchayadi. Diqqat va xotira: - mantiqiy xotira ustun bo'ladi; - axborotni qayta ishlash tezligi ortadi. Motivatsiya: - ichki motivatsiya kuchayadi; - tengdoshlar bahosiga ehtiyoj oshadi.4. Yuqori sinf o'quvchilarida o'quv qobiliyatlarining takomillashuvi (15–18 yosh) Analitik va tanqidiy fikrlash shakllanadi. O'quv faoliyatida mustaqillik:- ma'lumotlarni izlash va tahlil qilish ko'nikmalari rivojlanadi. Motivatsiya:

- kasbiy yo'nalish aniqlanadi;
- shaxsiy mas'uliyat ortadi.

5. O'quv qobiliyatlarining rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar

Biologik, ijtimoiy va pedagogik omillar o'quv qobiliyatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

6. Metodik tavsiyalar

- maktabgacha yosh uchun rivojlantiruvchi o'yinlar;
- boshlang'ich sinf uchun diqqat mashqlari;
- o'rta maktab uchun ijodiy loyihalar;

- yuqori sinflar uchun ilmiy izlanish elementlari.

Xulosa

O'quv qobiliyatlari yoshga qarab bosqichma-bosqich rivojlanadi. Ta'lim jarayonida ushbu xususiyatlarni hisobga olish o'quvchining salohiyatini to'liq ochish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Vygotskiy L.S. Bola psixik rivojlanishining muammolari. — Moskva: Pedagogika, 1996.
- 2.Plagiat J. Bola tafakkurining rivojlanishi. — Toshkent: O'qituvchi, 2004.
- 3.Davletshin M.G. Yosh va pedagogik psixologiya. — Toshkent: Fan, 2010.
- 4.G'oziev E.G. Umumiy psixologiya. — Toshkent: O'qituvchi, 2014.
- 5.Rubinshteyn S.L. Psixologiya asoslari. — Moskva: Akademiya, 2002.
- 6.Zunnunov A. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. — Toshkent: Sharq, 2018.
- 7.Xasanboeva O. Bolalar psixologiyasi. — Toshkent: Universitet, 2016.
8. S.Saliyeva "Individual yondashuv asosidagi ta'limning ahamiyati" "Экономика и социум" №12(127) 2024 www.iupr.ru